

استراتژی مدیران سازمانی و تمرد هویتی (پوششی، آرایشی و کلامی) بانوان مهماندار در پروژه استانداردسازی یونیفرم زنان مهماندار ایرانی ۱۳۸۱-۸۹

محبوبه عرفانی سروری^{۱*}، طلیعه خادمیان^۲، داور شیخاوندی^۲

- دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.
- استادیار، دانشکده مدیریت و علوم اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۰۲/۱۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۰۹/۲۸)

چکیده

با توجه به اهمیت روزافزون صنعت توریسم در جهان و نقش شرکت‌های هواپیمایی در توسعه آن و اهمیت مهمانداران بهمنزله حلقه انسانی مرتبط با مسافران هنگام پرواز، تاکنون گزارشی از تحقیقات احتمالی علمی-اجرایی در زمینه شناسایی بستر، محتوا و علل زمینه‌ای (مداخله‌گر و تسهیل‌گر) موجود تمرد هویتی بانوان مهماندار (آرایشی، پوششی و کلامی) ارائه نشده است. نتایج این پژوهش، حاکی از کشف مقوله اصلی استراتژی مدیران سازمانی در بستر تمرد هویتی بانوان مهماندار (پوششی، آرایشی و کلامی) و خردمندی‌های نداشتن سرمایه فرهنگی و مهارتی، ترس منزلتی، نداشتن آموزش لازم و سیاسی بودن پست‌های سازمانی مدیران ارشد، آنان را در وضعیت فروضی سرمایه و مهارت و درنتیجه ناتوانی در انتقال هنجارهای شغلی قرار داده است. علل زمینه‌ای موجود مدیران ارشد به تولید و بازتولید ساختارهای تمردزا برای بانوان مهماندار منجر شده است. تداخل انتظارات رسمی و غیررسمی سازمانی، نداشتن آموزش‌های حرفه‌ای، استانداردنبودن گیش بانوان مهماندار مقولات دیگر موجود در این ساختار است. در این تحقیق با انتخاب روش نظریه زمینه‌ای (GT) کلیه اسناد موجود اعم از فیلم و سند بررسی شده است (کدگذاری باز، محوری و گزینشی).

کلیدواژگان

استانداردسازی یونیفرم سازمانی، استراتژی مدیران، هویت سازمانی زنان مهماندار.

* نویسنده مسئول، رایانame: mahbubeh.erfani@gmail.com

مقدمه

کمبانی‌های سازنده هواپیما در جهان (ایرباس، بوینگ، ام‌دی، توبولوف و ...)، شرایط و استانداردهایی برای داشتن پروازی امن تعريف می‌کنند که رعایت نکردن آنها می‌تواند به اختلال در سیستم و بروز فاجعه هواپی منجر شود. برای مثال، چنانچه سوختگیری هواپیماها به میزان استاندارد نباشد، کاهش یا افزایش آن می‌تواند به فاجعه هواپی بیانجامد. استانداردهای تنی مهمانداران نیز از سوی کمپانی‌های سازنده اعلام می‌شود. به دلیل عرض راهروها و بلندی هترک، سایز بانوان نباید بیشتر از ۴۰ و قد آنان کمتر از ۱۶۷ باشد. در صنعت هواپیمایی کشور، به استراتژی توجه به استانداردهای جهانی استخدامی مهمانداری به طور دوره‌ای و تحت شرایط سیاسی کشور توجه شده است. تغییر نگرش مدیران ارشد طی سال‌های ۱۳۹۳-۱۳۵۰ در بستر سازمانی مهمانداری کشور به تولید و بازتولید علل مداخله‌گر منفی بسیاری منجر شده است (ساختار غیراستاندارد تنی و فرهنگی و ...). برای مثال، استخدام بانوان مهماندار در دهه ۵۰ با استراتژی توجه حداکثری مدیران ارشد به استانداردهای بدنی است. مدیران وقت به استانداردهای بین‌المللی استخدام بانوان مهماندار از جمله قد ۱۶۷ سانتی‌متر و سایز ۳۶-۳۸، مجرد و سن حدود ۱۸ سال به دقت توجه داشته‌اند. هم‌زمان به استفاده از استادان مهمانداری خارجی در زمینه آموزش‌های مستمر مهارت‌های استفاده از یونیفرم، نحوه نگهداری یونیفرم، آرایش چهره، نوع کلام با مسافر، میزان آرایش، نوع لوازم آرایش و ... مبادرت شده است.

با وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ و تغییر نگرش عمومی کشور و به‌تبع آن تغییرات نگرشی مدیران صنعت هواپیمایی، توجه به ویژگی‌های بدنی بانوان مهماندار از اولویت ساقط و صرفاً به کارایی بانوان مهماندار یا داشتن معرف سیاسی در استخدام آنان توجه شده است. هرگونه آموزش حرفه‌ای بانوان مهماندار نیز مغایر شئون اسلامی اعلام شده است. بدون توجه به ضرورت پاسخ صریح و عملیاتی به این پرسش که شئون اسلامی در هویت حرفه‌ای بانوان مهماندار چیست؟ در واقع شئون اسلامی با میزان مدارا و سکوت عرف تعریف شده است. در این مقاله محقق به بررسی روند کشف مقوله پیامدی استراتژی مدیران سازمانی در تولید بستر تمرد هویتی بانوان مهماندار (پوششی، آرایشی و کلامی) می‌پردازد، با امید آنکه از سوی استراتژیست‌های کلان

کشور به آن توجه شود. نتایج تحقیق حاکی از تأثیر استراتژی‌های بسیار متفاوت مدیران در تولید و بازتولید بستر تمردزای سازمانی بانوان مهماندار است.

بیان مسئله

گسترش شبکه‌های جهانی حمل و نقل و استفاده از شبکه‌های ارتباطی (نظیر ماهواره و اینترنت) جهانی، به رقابت روزافزون این شرکت‌ها و افزایش انتظار مسافران انجامیده است. سرمایه‌گذاران و مدیران شرکت‌های هواپیمایی با اتخاذ استراتژی‌های خرید هواپیماهای جدید (ایرباس و بوئینگ) و گزینش مهمانداران با استانداردهای تنی (قد و سایز)، آموزش‌های مستمر حرفه‌ای و تسلط بر حداقل یک زیان بین‌المللی در پرواز، به توسعه شرکت‌های خود و جذب روزافزون توریست مبادرت می‌کنند. اما وضعیت موجود کشورمان به گونه دیگری است؛ نتایج پروژه استانداردسازی یونیفرم بانوان مهماندار حاکی از بستر نامناسب توسعه صنعت هواپیمایی در ایران پس از انقلاب اسلامی است. نداشتن هواپیماهای جدید از سویی و نداشتن آموزش‌های حرفه‌ای مهمانداران از سوی دیگر به تعامل غیرحرفه‌ای بانوان مهماندار منجر شده است. مجموعه عوامل موجود نتوانسته است به تأمین پروازی پر از نشاط، اعتماد و احترام برای مسافران منجر شود. خشونت رفتاری و کلامی بانوان مهماندار، آرایش‌های زننده غیرحرفه‌ای، مانتوهای چسب بدنه، نداشتن همکاری لازم هنگام پرواز با آقایان همکار که گاه به جدال کلامی آنان و کاهش انسجام گروهی منجر می‌شود، به نارضایتی بیشتر مسافران و انتخاب شرکت‌های هواپیمایی غیرداخلی منجر می‌شود. در این مقاله محقق به بررسی استراتژی مدیران ارشد دو شرکت هواپیمایی ایران‌ایرتور و ایران‌ایر و بانوان مهماندار (مرجع و تابع) و گروه مردان همکار مرجع و ایجاد بستر تمرد سازمانی بانوان مهماندار می‌پردازد.

پیشینه تحقیق

۱. در سال ۲۰۰۸ تحقیقی درخصوص چگونگی ساخت همبستگی و هویت مشترک بین دو شرکت هواپیمایی فرانسه «Air France» و «KLM» که ادغام شده بودند انجام شده است. برای انجام تحقیق طولی خطوط هوایی KLM و ایرفرانس را در تحقیقی طولانی مدت بررسی کردیم.

مطالعه ما مدت کوتاهی پس از تکمیل ادغام تقریباً دو سال و نیم طول کشید. در دوران پس از ادغام، کارمندان تلاش دارند که هویت سازمانی را بسازند. در آن دوران درباره مکانیسم اینکه چگونه هویت سازمانی اعضاء ایجاد یا بازسازی می‌شود دانش کمی وجود داشت. همچنین، درباره اینکه چگونه این روند طی زمان از عواملی مثل خصوصیات عوامل درگیر و هویت‌های ادغام شده تأثیر می‌پذیرد (Kroon & Noorderhaven, 2008: 1).

۲. تحقیقی در سال ۲۰۰۰ در دانشگاه پنسیلوانیا درخصوص هویت سازمانی انجام شده است. در این مطالعه اساس تلقی نظری و تجربی از هویت سازمانی به وسیله آلبرت (Albert) و وتن (Whetten) مشخص شده است. آن‌ها هویت را ویژگی مرکزی، سرسخت و متمایزکننده شخصیت سازمانی تعریف می‌کنند. برخی محققان تمام رفتارهای بعدی هویت سازمانی را براساس این تعریف بیان کرده‌اند. در مقابل، محققانی تصویر سازمانی را به منزله مفهوم گستردۀ ای تعریف کرده‌اند که شامل شیوه‌هایی است که اعضای سازمان بر این باورند دیگران آن‌ها را در سازمان می‌بینند. شکلی ساختگی و تصویری طرح‌ریزی شده در حوزه‌های متفاوت و درک عمومی از یک سازمان مشخص شده است (Gioia, et al., 2000: 63).

در تحقیقات داخل کشور، در زمینه تخصصی مهمانداران زن ایرانی و سرگردانی هویتی، تاکنون تحقیقی گزارش نشده است، اما تحقیقات میدانی بسیاری (صرفًا میدانی و نه اجرایی) در حوزه‌های مختلف سازمانی مانند مدیریت، هنر و جامعه‌شناسی شکل گرفته و گزارش شده‌اند که می‌توان به تحقیق سمیرا هوشمندپور، فریبا تابع برديار و رضا دوزنده اشاره کرد. در ذیل به یک مورد آن اشاره می‌شود:

۳. نتایج تحقیقات راضیه مظہری و هادی کریمی نیز حاکی از تأثیر هویت سازمانی در رفتار اعضای سازمان است. وقتی یک فرد از سازمان هویت کسب می‌کند، تصمیماتی را اتخاذ می‌کند که مطابق با اهداف سازمان باشد و به طور خودآگاهانه تلاش خود را به سمت اهداف سازمانی هدایت می‌کند.

مبانی نظری

Piere Bourdieu

[به زعم بوردیو] انسان‌ها به یک رشته طرح‌های ملکه ذهن مجهز شده‌اند که با آن‌ها جهان

اجتماعی شان را ادراک، فهم، ارزیابی و ارزش‌گذاری می‌کنند. از طریق همین طرح‌های ذهنی است که آدم‌ها عملکردهایشان را تولید و آن‌ها را ادراک و ارزش‌گذاری می‌کنند. از جهت دیالکتیکی، ساختمن ذهنی محصول ملکه ذهن‌شدن ساختارهای جهان اجتماعی است (بوردیو، ۱۹۸۹: ۱۸). درواقع، می‌توان گفت که ساختمن ذهنی همان «ساختارهای اجتماعی تجسم یافته و ملکه ذهن‌شده» است (همان، ۱۹۸۴: ۴۶۸). آن‌هایی که جایگاه واحدی در جهان اجتماعی دارند، از ساختمن ذهنی مشابهی نیز برخوردارند (ریترز، ۱۳۹۳: ۶۷۹). ساختمن ذهنی هم جهان اجتماعی را تولید می‌کند و هم خودش تولیدشده جهان اجتماعی است (همان: ۶۸۰). آن‌ها که همیشه در موضع فروضت قرار گرفته‌اند، به منش عادتی‌ای مجهز نیستند که به آنان امکان دهد به الگوهایی از عمل وارد شوند که زندگی را بهبود بخشنند (ریترز، ۱۳۸۲: ۲۲). نخست، طبقه فرادست فضای نسبتاً خودنمختاری ایجاد می‌کند که ساختار آن با توزیع سرمایه اقتصادی و فرهنگی اعضای این طبقه و هر طبقه با شکل معینی از این توزیع تعریف می‌شود که سبک زندگی معینی از طریق ریختار با آن تناظر و تناسب دارد؛ دوم توزیع این دو نوع سرمایه میان پاره طبقات مذکور به صورت تقارن معکوس ساخت می‌یابد و سوم ساختار دارایی‌های موروثی مختلف همراه با خط سیر اجتماعی، ریختار و انتخاب‌های نظاممند ناشی از ریختار را در همه حوزه‌های عمل، که انتخاب‌های زیباشتاختی یکی از این حوزه‌هاست رقم می‌زنند (بوردیو، ۱۳۹۵: ۳۵۵).

آنتونی گیدنز Anthony Giddens

[در مدرنیته] خود به پروژه بازاندیشی تبدیل می‌شود (Giddes, 1991: 32). جنبه مرکزی خلق و حفظ بازاندیشانه خود ظاهر بدن و وضع مناسب آن در محل‌های مختلف است. نتیجه این قضیه، وسوسی است که در جهان نوین درخصوص بدن‌ها و خودهایمان داریم. میل به تغییر بدن را باید در قالب «بحران هویت» انسان مدرن بررسی کرد (ریترز، ۱۳۸۲: ۷۷۱). پروژه بازاندیشانه فرد یکی از لوازم این جامعه است و رسانه‌ها از مهم‌ترین عوامل این بازاندیشی محسوب می‌شوند (گیدنز، ۱۳۹۳: ۲۸).

اروینگ گافمن Erving Goffman

گافمن بر این نکته تأکید می‌کند که بین «خود جامعوی» یا هویت جامعوی با «خود واقعی» فاصله وجود دارد. وی برداشت از «خود» را با رهیافت نمایشی تشریح می‌کند. گافمن با رویکرد نمایشی خود، نقش‌ها و موقعیت‌های جامعوی را تنها نمایش‌هایی می‌بیند که در زندگی روزمره اجرا می‌شوند. به نظر وی، «خود» افراد بهوسیله نقش‌هایی که در این موقعیت‌ها اجرا می‌کنند، شکل می‌گیرد و معنا می‌یابد (لوپز و اسکات، ۱۳۸۵: ۱۵۵). گافمن بین اجزای تئاتر و انواع نمایش‌ها که در کنش‌ها و تعامل‌های روزمره اجرا می‌کنیم وجه اشتراک زیادی می‌بیند. تعامل بس شکننده به شمار می‌آید و با ایفای نقش اجتماعی حفظ می‌شود. ایفای ضعیف نقش یا اختلال در آن درست همان‌طور که خطر بزرگی برای اجرای تئاتر است خطر بزرگی نیز برای تعامل اجتماعی است (ریترز، ۱۳۹۵: ۲۹۶). کنش‌گران برای حفظ هویت اجتماعی خود، همچنین برای دفاع از خود در برابر ارزیابی‌های نامطلوب و منفی دیگران، زنجیره‌ای از شگردها و تاکتیک‌ها را درون خود ذخیره می‌کنند. این امر گاهی کنش‌گران را به کار گروهی و امنی دارد (جلایی‌پور، ۱۳۹۲: ۱۳۱).

اهمیت و ضرورت پژوهش

در بستر موجود کنش‌گران متقابل (مدیران ارشد سازمانی و بانوان شاغل)، نبودن فهم بین‌الاذهانی از بستر و علل و محتوای زمینه‌ای کنش، به نارضایتی متقابل کنش‌گران در سطوح خرد (بانوان کنشگر) و سطوح کلان (مدیران تصمیم‌گیر) انجامیده است. اتخاذ استراتژی‌های خشونت و توبیخ از سوی مدیران اجرایی و سرپیچی روزافزون بانوان مهماندار، چانه‌زنی‌های مستمر جامعوی و آرامی را در بین آنان دربرداشته است و دارد. بررسی، شناسایی و کشف علل، بستر، محتوا و روند تغییرات در پدیده موردنظر، یعنی تولید هویت‌های سرگردان بانوان مهماندار (پوششی، آرایشی و کلامی) در یک نمونه موفق علمی و اجرایی در کشور، می‌تواند به کشف خرد مقولات و مقولات اصلی استراتژی‌ها، پیامدهای مثبت و منفی استراتژی‌های کنش‌گران متقابل سازمانی و استفاده برنامه‌ریزان کشور قرار گیرد.

روش و سؤالات تحقیق

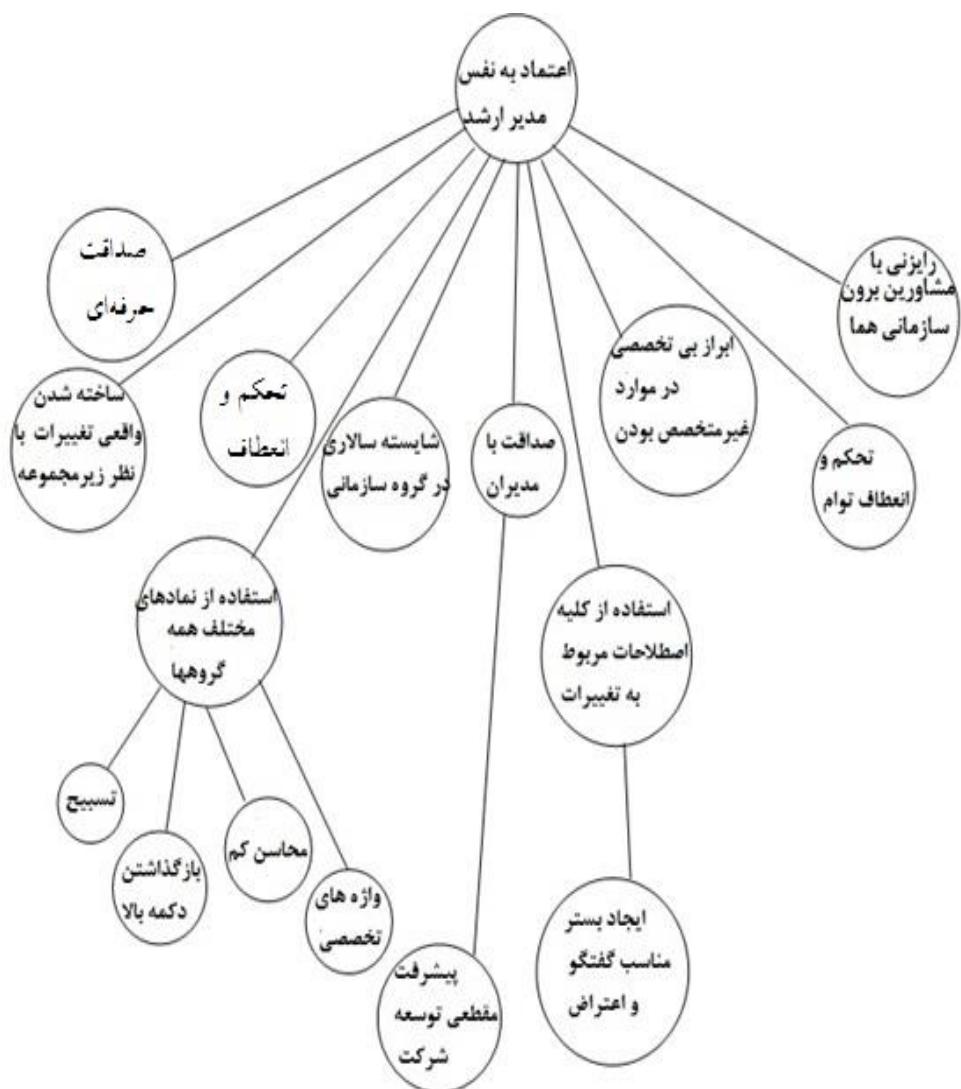
نظریه زمینه‌ای ابتدا در سال ۱۹۶۷ از سوی بارنی گلاسر و آنزم استراس ابداع شد (محمدپور، ۱۳۸۹: ۳۱۴). ساخت نظریه مبنی بر داده‌ها به معنای آن است که اکثر فرضیه‌ها و مفاهیم نه تنها از داده‌ها استخراج می‌شوند، بلکه در جریان تحقیق نیز به طور نظاممند در ارتباط با داده‌ها قرار می‌گیرند (همان). از ویژگی‌های مهم نظریه زمینه‌ای آن است که از استدلال استقرایی برای ورود به سطح خرد واقعیت، استدلال قیاسی برای ساخت الگوی نظری عام و از استدلال استفهامی برای درک موضع امیک کنش‌گران اجتماعی استفاده می‌کند (همان: ۳۱۵). نظریه مبنای عبارت است از آنچه به طور استقرایی از مطالعه پدیده‌ای به دست می‌آید و نمایانگر آن پدیده است (استراس؛ کوربین و محمدی، ۱۳۹۳: ۲۳).

در این پژوهش، ابتدا به مصاحبه عمیق مشارکتی با مدیران ارشد پروژه «استانداردسازی یونیفرم بانوان مهماندار» مبادرت شد. در گام بعدی به مطالعه و تحلیل کلیه اسناد موجود پرداخته شد. این اسناد شامل کلیه قراردادهای موجود در زمینه مشاوره، طراحی و دوخت یونیفرم بانوان شرکت هواپیمایی ایران ایرتور (۱۳۸۱-۸۹) و ایران ایر می‌شوند (کلیه اسناد ذکر شده موجود و به تأیید مدیران ارشد وقت رسیده است). به دلیل کمبودن حجم جامعه و مرتبط بودن کلیه اسناد از نمونه‌گیری صرف نظر شد. فیلم‌ها پس از بارها مشاهده و رایزنی با استادان، ابتدا اجرا، سپس مفهوم پردازی و کدگذاری (باز، محوری و انتخابی) شده‌اند. پس از اجرای داده‌ها به مفهوم پردازی و استخراج خرده مقولات و مقولات اصلی پرداخته و به طور همزمان ارتباط مفاهیم در حال استخراج و ادبیات نظری متناسب کشف بررسی شد. مقولات بسیاری از بین جلسات، گروه مرکزها، دلفی‌های صورت گرفته در بین کنش‌گران متقابل یعنی مدیران از سویی و مهمانداران از سوی دیگر و تیم مشاوره تحقیق کشف شده‌اند که به طور مجمل در ادامه آورده می‌شوند.

یافته‌های تحقیق

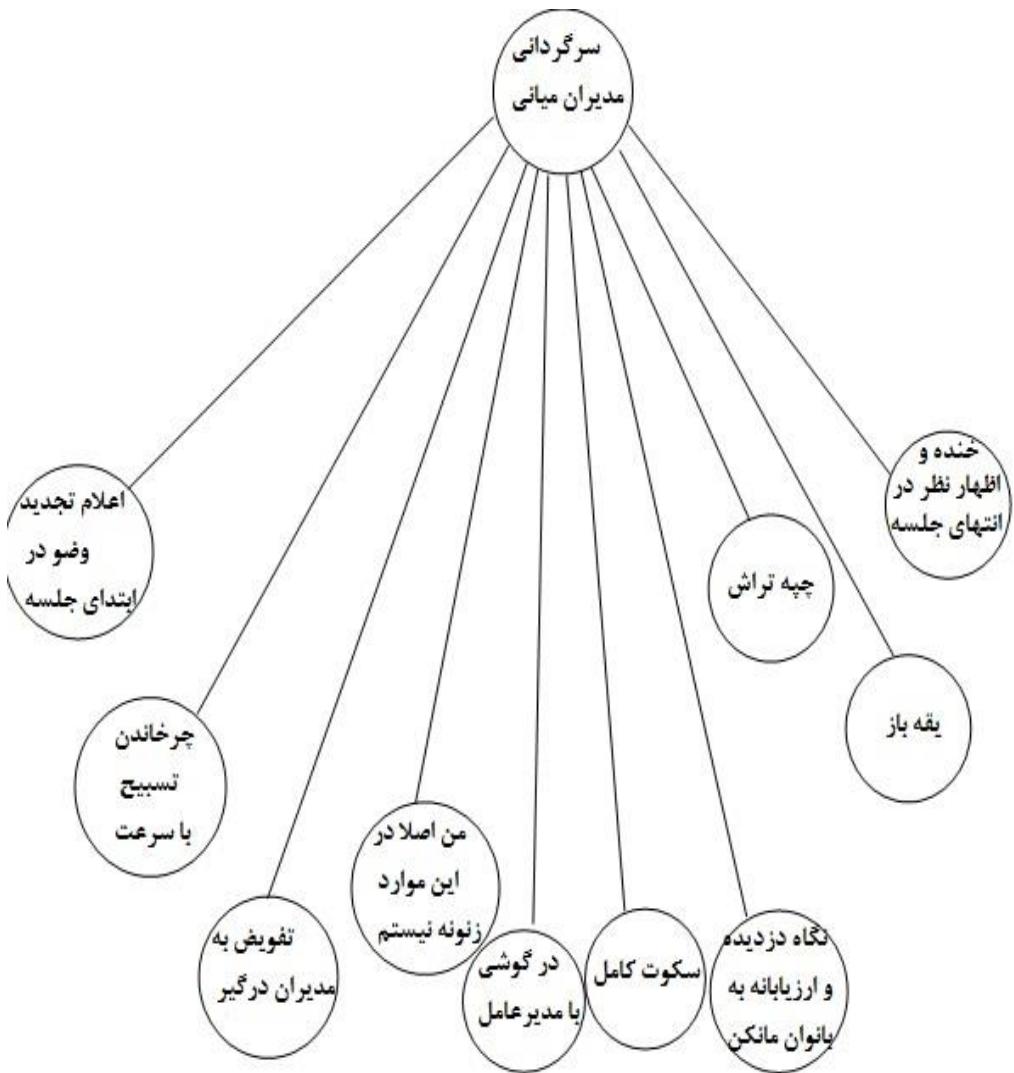
جدول ۱. بعدپردازی مقوله پیامدی اعتماد به نفس مدیر ارشد در دلفی (شو) انتخاب مقدماتی طرح یونیفرم
بانوان مهمندار شرکت ایران ایرتور

علل پدیده	استراتژی	خرده مقولات	خصوصیات	طیف ابعاد	خرده مقولات پیامدی
- سابقه جبهه	- تحکم و انعطاف توأم			زیاد	
- آشنایی با مدیریت سازمانی				زیاد	
- تحدیث	- صداقت			زیاد	
- شفاف بودن				زیاد	
استفاده از نیروهای متخصص (شاپرکه سالاری)				زیاد	
- احترام به مشتریان				زیاد	
- دقیق و وسوسان				زیاد	
- دلسوزی برای پرسنل				زیاد	
- ساعت زیاد حضور کاری				زیاد	
- حضور فعال در کلیه جلسات				زیاد	
- قبول مسئولیت و مشکلات موجود سازمان				زیاد	
اعتماد به نفس کامل مدیر ارشد در تغییرات هویتی (سازمانی) بانوان مهمندار					

جدول ۲. بعدپردازی مقوله پیامدی «سرگردانی مدیران میانی» و خرده مقولات استراتژی های آنها در شو
انتخاب مدل یونیفرم بانوان مهماندار شرکت ایران ایرتور ۱۳۸۲/۸/۲۸

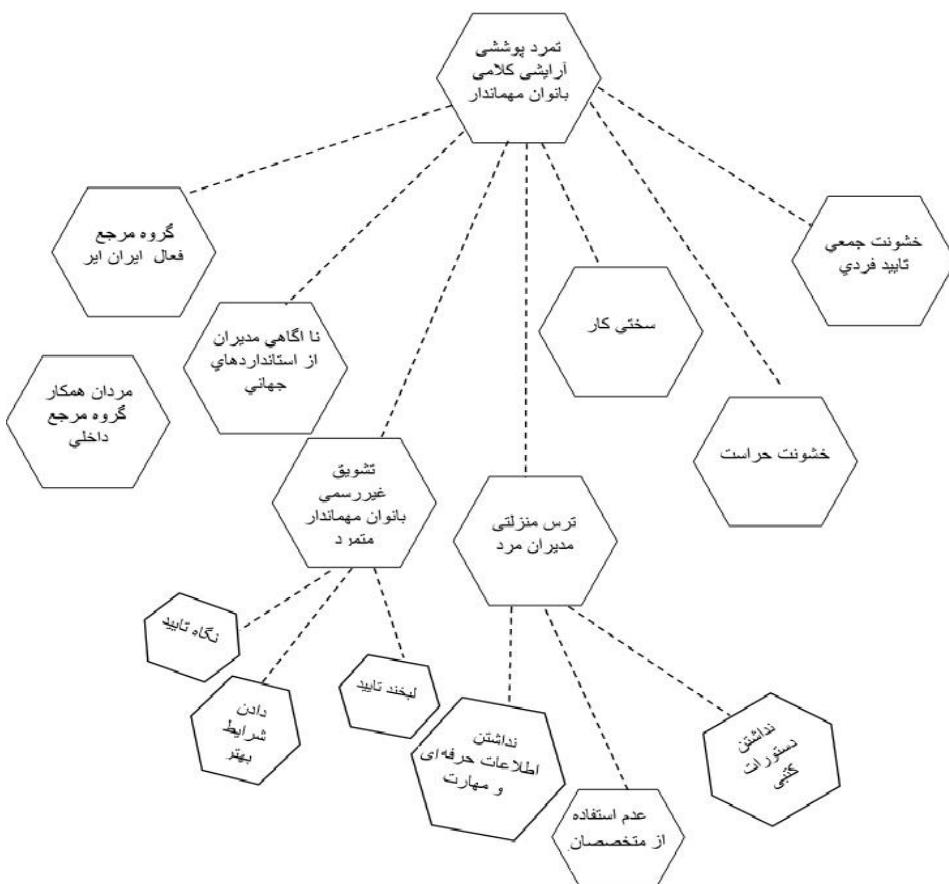
علل پدیده	خرده مقولات استراتژی	خصوصیات	طیف ابعاد	خرده مقولات پیامدی
- فضای سنتی ذهنی مدیر میانی	- نداشتن دستورات رسمی برای زنان	- کی جرأت می کنه؟ خونواده منو از نون خوردن میندازن بعد.	زیاد	*دوگانگی رفواری نسبت به بانوان
- تفکیک ضروری جنسیتی	- دفاع نکردن از حقوق بانوان مهماندار در عین جاها حق با اوناست ولی جرأت نمی کیم دفاع کنیم.	- می دونیم واقعاً بعضی وقوف به آن	زیاد	* سرگردانی رفتاری نسبت به بانوان مهماندار در جلسه
- زن ها سبب فساد و مشکلات اجتماعی اند - زنان در حال وقیح شدن هستند	- صداقت تفویض اختیارات به زیردستان یا مدیر ارشد - قبول نکردن تغییرات در حوزه بانوان شاغل	- حاجی یا بد تصمیم بگیره	زیاد	* تأیید نگاهی بانوان بدون کلام با لبخند و نگاه زیرچشمی
- زنی اگه مشکلی درست کنه واقعاً مرده بیچاره میشه - پاپوش مدیران همکار برای یکی از دوستان و اخراج آن	- سرگردانی و دوگانگی رفواری گفتاری	- داشتن نمادهای دینی مثل تسبیح	زیاد	* تأیید نگاهی بانوان بدون کلام با لبخند و نگاه زیرچشمی
- نگاه کامل و زیرچشمی طی مدت جلسه	- داشتن نمادهای مدرن مثل چه تراش بودن		زیاد	
- سکوت کامل در جلسه			زیاد	
- بیان نظرها به طور در گوشی به مدیر ارشد			زیاد	
- نگاه کامل و طولانی به مانکن ها و نظردادن در انتهای جلسه			زیاد	

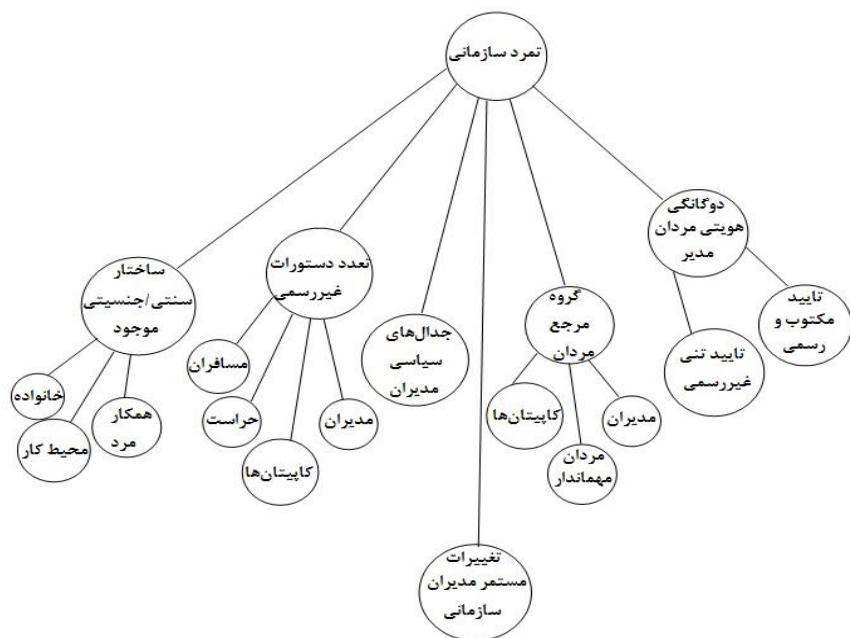

جدول ۳. بعدپردازی مقوله پیامدی «تمرد سازمانی پوششی، آرایشی و کلامی» بانوان مهمندار در شوی انتخاب
مقدماتی یونیفرم مهماندار شرکت ایران ایرتور ۱۳۸۲/۸/۲۸

علل پدیده استراتژی	خرده مقولات	خصوصیات	طیف ابعاد	خرده مقولات پیامدی
هویت سنتی	- ترجیح نظرهای همسر بر همکار مرد در محیط کار ضرورت حفظ نجابت زن			
هویت	- حرف نزدن با مردان لطیف نبودن در محیط کار (خشونت رفتاری)			* تمرد سازمانی
شکل نگرفته یا تولید نشده شغلی	- نداشتن آرایش نداشتن بوی خوش نرفتن حمام، استحمام کم دوش جهت غسل			پوششی آرایشی کلامی بهداشتی تنی
وضعیت اقتصادی	- استفاده از نظرهای گروه، مرجع نبودن دستورالعمل های شفاف سازمانی شکاف هویتی مردان مدیر			* نارضایتی مسافران * نارضایتی همکاران * کاهش انسجام گروه (تیم و رک)
	- بی توجهی به خواست مدیران دروغگوی قبلی			

جدول ۴. مقوله پیامدی «تمدّد سازمانی پوششی، آرایشی و کلامی» بانوان مهماندار در شوی انتخاب یونیفرم
۱۳۸۲/۸/۲۸ مهمانداران زن

کدگذاری بخشی از فیلم دلفی تغییر یونیفرم بانوان مهماندار (۱۳۸۲/۸/۲۸)

مراحل کلی: اجرای فیلم، آنالیز و تحلیل کنش‌های تک‌تک حاضران در جلسه (آواها، حرکات چهره، دست‌ها و بدنه، نوع نگاه، سخن‌گفتن درخصوص مشکلات و وضعیت موجود بانوان مهماندار)، نظر مسافران، مقایسه نتایج پرسش‌نامه‌ها و اسناد دیگر.

اعضای دلفی در مژون (شوی متخصصان)

- تیم شرکت‌کنندگان سازمانی در جلسه: مدیر عامل، مدیر میانی (شعبه مشهد)، مدیر خرد (شعبه مشهد)، مدیر مالی، یکی از مدیران حراست سازمان، مهمانداران، سرمههانداران، کاپیتان بازنیسته ایران‌ایران و محقق پارچه ایران‌ایران.

- نمایندگان مژون: محقق مشاور، مسئول کارگاه، برشکار، مدیر فروش، دو منشی و دستیار و فیلمبردار.

- ورود تیم پروازی به طبقه مشاوره و طراحی مژون:

سلام و احوالپرسی و دستدادن با تک‌تک اعضای مزون و مشاور محقق به منزله نماینده تیم طراحی و دوخت با بانوان مهماندار. مدیران قبل از شروع جلسه از طبقه کارگاه در طبقه همکف و ۱۰ پایه چرخ فعال صنعتی کار و چرخ کار آقا، بازدید کرده‌اند. تک‌تک تغییرات موردنیاز در مراسم شو روی یونیفرم‌ها همزمان در کارگاه انجام شده است، سپس دوباره خانم مانکن مهماندار طرح اصلاح شده را می‌پوشد و دوباره قدم می‌زند. پس از آن از سوی بانوی مهماندار مانکن تست می‌شود، «دمو»، نشست و برخاست هنگام سرویس‌دهی در پرواز، بستن هترک به طور نمایشی از سوی بانوی مهماندار صورت می‌گیرد.

استراتژی مدیران تصمیم‌گیرنده در کلیه سطوح نسبت به حضور بانوان مهماندار مانکن:

- مدیران با سرهای پایین و دزدیده به مانکن‌ها نگاه می‌کنند. بعضی در حال چرخاندن تسبیح‌اند و بعضی واقعاً در حال ذکر گفتن. دو نفر از مدیران تصمیم‌گیر برای تجدید وضو با اعلام بلند و رسمی، بیرون می‌روند. سه نفر از تیم مدیران سازمانی به بررسی وضعیت موجود یونیفرم بانوان مهماندار می‌پردازند: مدیریت ارشد (عامل) مدیر خرد و کاپیتان بازنشسته. سکوت کامل کاپیتان بازنشسته در ابتدای برگزاری شوی یونیفرم، سوالات مستمر مدیر خرد به لحاظ تکنیکی و کیفیت دوخت و طرح و پارچه و سوالات ریزبینانه و تخصصی مدیر ارشد (عامل). ضرورت تناسب سختی کار بانوان مهماندار و نوع پارچه، تناسب و رعایت اصول شرعی در قسمت یقه، مچ و سرددست، بررسی رنگ‌بندی‌های موجود در بازار داخلی پارچه، احترام به عرف موجود، طرح مقنعه و میزان پوشش ایجادشده روی برجستگی‌های بدن بانوان مهماندار.

- ازدحام، همهمه، سروصدای ظریف بانوان مهماندار (پیچ گروهی). البته بانوان مهماندار هنگام پیچ گروهی به ارزیابی دقیق وضعیت یونیفرم طراحی شده در تن بانوان مانکن می‌پردازند و از آن‌ها سوالات بسیار دقیقی می‌پرسند، اما مطالب آن‌ها با مدیران طرح نمی‌شود.

تیم تحقیق و طراحی: حضور قبلی مشاور محقق در شرایط کاری و آسیب‌شناسی اولیه در پذیرش اقدار حرفه‌ای وی از سوی گروه، بسیار مؤثر است. از مهمانداری سؤال می‌کند: زمان تأخیر پرواز برای رفتن به سرویس بهداشتی چکار می‌کنیں؟ خانم‌ها همزمان می‌گویند باید صبر کنیم تا موقع برگشت به خونه ... و سؤال دوم محقق: در فاصله تخلیه مسافر و مسافرگیری مجدد

برای رفع خستگی با کفشهای پاشنه بلند چکار می‌کنیم؟ پاسخ جمعی بانوان مهمندaran ... هیچی دیگه رو زمین می‌شینیم !!!!! مشاور درخصوص شرایط سخت بانوان مهمندaran و تأثیر آن در وضعیت بدنی بانوان مهمندaran و بدن‌نمایی ناخواسته، توضیحات فراوانی می‌دهد. شرایط سالن شو به گونه‌ای است که در آن واحد نظرهای تکنیکی و مهارتی بالاترین استادان مانند کاپیتان بازنشسته ایران‌ایران و محقق پارچه ایران‌ایران از طرفی و پرسنل سازمانی تصمیم‌گیرنده مالی از طرف دیگر برای برآورد قیمت حضور دارند. مدیران کارگاه تولیدی، طراحان، کارشناسان پارچه و ... حضور متشکل تصمیم‌گیر از جهات مختلف، مانکن‌هایی که به پوشیدن یونیفرم تازه اقدام می‌کنند نیز از مهمندaran باسابقه انتخاب شده‌اند. لذا درخصوص راحتی، آرامش و ... لباس می‌توانند در همان لحظه برآورد و ارزیابی داشته باشند و به تصمیم نهایی برسند. گروه مهمندaran با تأکید بر بانوان مهمندaran: مسئله چیست؟ مشکل کجاست؟ چگونه باید مشکل را حل کرد؟ حل بحران بدن‌نمایی و بدپوشی برخی از بانوان مهمندaran، زیبایی، شکیلی، وقار، متناسب، تازه‌بودن، متفاوت‌بودن از مسافرهای تازه به دوران رسیده، جلب توجه و تمایز مثبت کاپیتان‌های پرواز و گروه مرتع مردان. پس از زمان نسبتاً طولانی که به ارائه مدل‌ها و صحبت مدیرعامل و همهمه بانوان مهمندaran می‌گذرد، یکی از مهمندaran شروع به صحبت می‌کند: «آخه ما باید چند تا کار رو با هم انجام بدیم. آقای مدیرعامل شما خودتون رو بدارین جای ما. ما نمی‌دونیم چند تا رئیس داریم و به چند نفر باید جواب پس بدیم ... یه سره دستورات سازمان تغییر می‌کنه ... یه مدیرعامل میره یکی دیگه میاد ... حرف اون یکی قبلی رو نه تنها قبول نداره، بلکه کلی خط و نشون هم می‌کشه ... حالا اون به کنار ... توی گرمای تیر و مرداد فصل حاجی بری ... توپولف‌های گرم که هی مرتب بهش تأخیر پرواز می‌خوره اونوقت سینی آب باید دستت باشه بری پیش یک مرد تازه به دوران رسیده که فکر می‌که با پول بلیتش باید مهمون‌دارای زن برن و دائم ازش پذیرایی کنن و از طرف شرکت مدام ازش عذرخواهی کنن ... یه آدم بی‌تخصص رو گذاشتن جلوی در فرودگاه که به خانما گیر میده از آرایش صورت بگیر تا چسبی شلوارش. ... از اونور می‌ریم تو پرواز یهو همکارای مرد میان میگن ببین تو هما همه زنای مهمون‌دار با کلاسن ... نمی‌دونم چه جوریه یه شکل دیگه آرایش می‌کنن. اصلاً مهربونند، حرفه‌ایان، سرشون و می‌ندازن پایین و بی هیچ غر و نقی کارشون و انجام می‌دن،

با مسافر با کاپیتان‌ها با همکار، شما چرا اینجورین آخه؟!... . حالا تازه نوبت کاپیتان‌ها می‌رسه تو پرواز ... پشت سر بینی واسه مهمون‌دارهایی که آرایش غلیظ دارن چه حرمتی قائلن ... تمام قسمت‌های راحت و آرام کار میره سمت اوナ ... اصلاً کلاً احترام دارن پیش همه ... !!!!!!! (واکنش مدیرعامل در مقابل مهمانداران ناراضی از سیستم):

«من واقعاً به شما حق می‌دم. خودم هم چند تا از این صحنه‌ها رو دیدم که واقعاً خیلی متاثر شدم. شما باید با انسجام درون سیستمی و رعایت و احترام به قوانین شرکت و جامعه و با داشتن گروه متشکل و منسجم کاری در کنار هم اجازه ندین تعرضی بهتون بشه. یعنی شما باید اوNa رو تحت تأثیر رفتار درست خودتون قرار بدین. بانوی معترض مهماندار:».

نتیجه‌گیری

ترس منزلتی مدیران ارشد

در بین مقوله‌های اصلی استراتژی مدیران ارشد سازمانی و مقوله‌های پیامدی تمرد بانوان مهماندار (پوششی، آرایشی و کلامی) خرد مقولات نداشتن مهارت‌های شغلی، نداشتن آموزش‌های تخصصی، اتخاذ استراتژی تقویض اختیارات به معاونان، نداشتن دستورالعمل‌های صریح سازمانی، دوگانگی گفتار جمعی-رفتار فردی مشاهده می‌شود. در چنین بستری بانوان مهماندار در تولید هویت سازمانی با نگرانی مستمر، استرس و وسواس به تولید و بازتولید هویت شغلی بر مبنای مشاهدات و قضاوت شخصی خود مبادرت می‌کنند. از آنجاکه بین انتظارات رسمی و غیررسمی موجود در بستر سازمانی شکاف بسیاری وجود دارد، بانوان مهماندار از طریق اعتماد به گروه مرجع آقایان همکار به انتخاب پوشش، آرایش و کلام بانوان مهماندار ایران‌ایران اقدام می‌کنند. در مقوله تولید هویت جدید شغلی بانوان، یعنی پاسخ به پرسش‌های چندگانه چگونه در محل کار لباس پوشم؟ چگونه با همکارانم سخن بگویم؟ کلام آرام و مجاز صحبت در پرواز با مسافران چه میزان است؟ در آرایش چهره حد مجاز کدام است؟ و ده‌ها سؤال هویت‌ساز دیگر، به سلیقه جمعی و تأیید عرف واگذار شده است. از آنجاکه مدیران ارشد با ترس منزلتی بسیار ناشی از نداشتن تخصص لازم، در بستر سازمانی قرار گرفته‌اند، از هرگونه دستورات صریح سازمانی در این

مقولات صرفنظر یا در بهترین حالت به تفویض امور مربوطه به مدیران میانی و مدیران خرد، مبادرت می‌کنند. نوع دیگری از استراتژی مدیران ارشد توبیخ بانوان متمرد در سخنرانی‌ها و مصاحبه‌های مطبوعاتی و تأیید نگاهی توأم با لبخند تأیید برای همان بانوان متمرد است. مواجهه با مدیران تفویضی و رهاسده به افزایش میزان سردرگمی بانوان و ضرورت بیشتر وجود مرجعی برای تأیید هویت کاری منجر شده است. بانوان مهمندار متمرد در بازاندیشی مستمر هویتی خود با دو گذار مهم در چارچوب شبکه‌های جهانی مواجه‌اند: گذار نخست از ساختار سنتی خانواده به حوزهٔ شغلی و ارتقا در بستر کاری مهمنداری. به نظر می‌رسد بانوان مهمندار در شادی مستمر در تولید موفق هویت شغلی خود و در نگرانی مستمر از قضاوت دیگران در بستر سازمانی به وسایس در بازنگری و بحران هویتی دچار شده‌اند.

سرمایهٔ فرهنگی مدیران ارشد

در بستر گروه مدیران ارشد نیز نبودن سرمایهٔ فرهنگی مدیران اجرایی در مقابل مدیران اسبق حاضر در بستر مشاهده می‌شود. سرمایهٔ فرهنگی خلبان بازنشسته شامل مهارت پرواز هوایپامهای پهن‌بدنه و گذراندن دوره‌های تخصصی خارج از کشور در کشورهای تولیدکننده ایرباس، دارای تخصص تجربی، تسلط بر حدائق یک زبان بین‌المللی، مطالعهٔ روزانه کتاب‌ها و مجلات تخصصی به مدت بیش از سی سال، داشتن لوح تأیید از شرکت‌های هوایپامایی غیرداخلی، شرکت در میتینگ‌های شغلی قبل از انقلاب، زندگی چند ماه در سال خارج از ایران، استادی و تربیت خلبان‌های پراوازه داخلی است. در تیم مقابل، مدیرانی به لحاظ دارابودن سرمایهٔ فرهنگی و مهارتی در موقعیت فرودستی و هنجارپذیری قرار دارند. گروه مدیران با تغییرات سیاسی مستمر طی بیش از سه دهه گذشته نتوانسته‌اند به تشکیل گروه مهارتی با سرمایهٔ فرهنگی متناسب شغلی خود دست یابند. در اکثر جلسات ثبت‌شده از مدیران ارشد و میانی جملاتی چون من شغل اصلیم این نیست ..., بازم شما بهتر میدونین ..., چی بگم والا ... یا بلذنبودن جملات و اصطلاحات تخصصی قابل مشاهده است. در مصاحبه عمیق محقق (بیش از یک ساعت برای هر یک از مدیران) هیچ‌کدام از مدیران (ارشد، میانی و خرد) نه تنها مطالعه به زبان اصلی نداشته‌اند، بلکه با زبان

فارسی نیز مطالعه تخصصی ندارند. آشنایی با زبان خارجی وجود ندارد، سهم خرید کتاب در سبد سالانه هزینه‌های مدیران دیده نمی‌شود، دوره‌های آموزشی مرتبط با ایرباس و بوینگ گذرانده نشده است و در ایرشوها مختلف شرکت نداشته‌اند. بنابراین، بدیهی به نظر می‌رسد که مدیران در موضع فروdstی و نداشتن سرمایه و مهارت شغلی قرار گرفته‌اند و در وضعیت ارسال هنجاری نیستند. حضور مدیران بدون سرمایه فرهنگی متناسب شغلی در بستر بانوان مهماندار متمرد با مقولات پیامدی بسیاری توأم شده است. دو گانگی رفتاری و گفتاری مدیران ارشد، میانی و خرد، تبیخ جمعی، تأیید فردی، ورودنکردن به مقولات بانوان، آوردن جملاتی چون: با زن جماعت نمی‌شه درافتاد، هر کار بخوان می‌کنن آقا ...، گریز از جلسات رسمی با بهانه‌هایی چون درگیرم ...، نمی‌رسم ..., کارهای مهم‌تر زیاد دارم ...، از منشی بپرسین تا آخر ماه چقدر درگیرم و جلسات مهم دارم و ...، بینین ساعت چند می‌رسم خونه؟ ... بیش از ۷۰ درصد بانوان به حضور مدیران سرگردان، تفویضی و رهاسده در بستر شغلی خود اشاره داشته‌اند.

استادان مهمانداری و تولید هویت مطلوب حرفه‌ای

در بستر سازمانی بانوان متمرد (پوششی، آرایشی و کلامی) مهماندار گروه منزلتی بانوان مهماندار ایران‌ایران با فعالیت حداقلی مشاهده می‌شود. گروه مرجع بانوان مهماندار ایران‌ایران با سرمایه فرهنگی حداقلی و جلوگیری از ورود افراد کم‌سرمایه یا بی‌سرمایه به درون گروه خودی، به ارسال هنجارها از موضع فرادستی و ایجاد تمایز هرچه بیشتر حرفه‌ای مشغول گسترش و توسعه گروه خودی و حداقل فاصله برای گروه بی‌سرمایه است. گروه مهارتی خلبان‌ها، مهندسان پرواز، استادان پیش‌کسوت مهمانداری با سرمایه فرهنگی مهارت شغلی و در اختیار داشتن ابزار حفظ فاصله و برتری گروه با سرمایه تشکیل شده، به تعامل و تبادل با یکدیگر می‌پردازند. گروه مرجع بانوان مهماندار ایران‌ایران برای حضور در صحنه پرواز باید آرایش‌های لطیف و بسیار کم، پدیکور و مانیکور همیشگی و آراستگی تنی یعنی سایز ۳۸ یا ۴۰ و قد ۱۶۰-۱۷۰ داشته باشند. ضمن آشنایی با نحوه نگهداری از یونیفرم پروازی و نحوه پوشیدن یونیفرم‌های تمیز و اتوکشیده و نوع کلام آرام و آهنجین با مسافران به تأیید حداقلی تماساچیان خود (مسافران، مدیران و ...) دست یافته‌اند. از

سوی دیگر، به دلیل تسلط بر حداقل یک زبان بین‌المللی، به مطالعه روزانه مطالب تخصصی با زبان اصلی می‌پردازند. مجموعه شرایط در صحنه بانوان مرجع ایران‌ایران به اعتمادبهنفس هرچه بیشتر و رضایت شغلی آنان و تأیید تماشاچیان (مسافران و مدیران) منجر شده است. گروه فعال انتقال نقش‌های مطلوب مهمانداری مرجع، آقایان همکار حاضر در صحنه‌اند. سایز بدن و نوع آرایش‌های گروه مرجع بهمنزله ابزار کسب منزلت و موقعیت اقتصادی بالاتر و تأثیرگذاری بیشتر در تماشاچیان مورد توجه قرار می‌گیرد. نداشتن کلاس‌های آموزشی برای صحنه‌آرایی موفق و کنترل بر بدن و پوشش مناسب به ابزار اختلال بیشتر تماشاچیان (مسافران، مدیران و همکاران) تبدیل شده است.

پیشنهادها

۱. تهیه رفرنس علمی-اجرایی برای بومی‌کردن استانداردهای جهانی مهمانداری.
۲. انجام پژوههای علمی-اجرایی مشابه و شناخت آسیب‌های موجود اجرایی در تولید و بازتولید بستر تمرد هویتی بانوان مهماندار.
۳. جلوگیری از سیاسی‌شدن مشاغل در بروکراسی‌های عظیم صنعت هواپیمایی.
۴. گذراندن کلاس‌های تخصصی برای مدیران سیاسی به فاصله یک‌سال قبل از احراز پست موردنظر.
۵. ضرورت گذراندن دوره‌های لازم و دریافت لایسننس‌های خارجی مرتبط و افزایش اعتمادبهنفس مدیران.
۶. استخدام مهمانداران برمبنای استانداردهای جهانی.
۷. ارائه دستورالعمل‌های آرایشی، پوششی و کلامی مهمانداری منطبق با استانداردهای جهانی بومی‌شده و جلوگیری از فعال‌شدن گروه‌های مرجع مداخله‌گر.
۸. استفاده از کلیه مشاوران درون‌سیستمی و برونو سیستمی متخصص.
۹. دعوت استادان مهمانداری از کمپانی‌های ذریبط.
۱۰. کاهش سال‌های پروازی بانوان مهماندار.

منابع و مأخذ

۱. عرفانی، محبوبه (۱۳۸۹). پژوهه استانداردسازی یونیفرم مهمانداران زن ایرانی (۶ جلد)، تهران: در دست چاپ.
۲. فیلم‌شوهای برگزارشده در ایران‌ایران و ایران‌ایرتور (۱۳۸۲). آرشیو محقق.
۳. اشتروس، آنسلم و کورین، جولیت (۱۳۹۳). اصول روش تحقیق کیفی، ترجمه بیوک محمدی، تهران: انتشارات پژوهش‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۴. بوردیو، پی‌بر (۱۳۹۵). تمایز نقد اجتماعی قضاووت‌های ذوقی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: انتشارات ثالث.
۵. بوردیو، پی‌بر و ویز، بون (۱۳۸۹). درس‌هایی از جامعه‌شناسی، ترجمه پاتریس جهانگیری، تهران: انتشارات آگه.
۶. جلایی‌پور، حمیدرضا (۱۳۹۲). نظریه‌های متأخر جامعه‌شناسی، ترجمه جمال محمدی، تهران: انتشارات نی.
۷. رفیع‌پور، فرامرز (۱۳۹۲). توسعه و تضاد، تهران: شرکت سهامی انتشار.
۸. ریتزر، جورج (۱۳۹۵). نظریه جامعه‌شناسی، ترجمه هوشنگ نایبی، تهران: نشر نی.
۹. ———— (۱۳۸۹). نظریه جامعه‌شناسی، محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
۱۰. گلشنی، محمدرسول (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی سازمان‌ها و توأم‌سازی، تهران: انتشارات دوران.
۱۱. گیدزن، آتنوئی (۱۳۹۳). جامعه‌شناسی، ترجمه حسن چاوشیان، تهران: انتشارات نی.
۱۲. محمدپور، احمد (۱۳۹۲). روش تحقیق کیفی خارج‌روش، جلد اول، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۳. ———— (۱۳۸۹). فرآروش، تهران: انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۴. میرزایی، خلیل (۱۳۹۳). شبیه عملی مقاله‌نویسی، انتشارات جامعه‌شناسان.
۱۵. وندل، فرنچ (۱۳۷۹). مدیریت تحول در سازمان، ترجمه مهدی الونی و حسن دانایی‌غره، تهران: انتشارات صفار.
۱۶. مظہری، راضیه (۱۳۹۴). بررسی تأثیر ابعاد هویت سازمان بر خودکارآمدی کارکنان بانک صادرات

استان سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرود، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: هادی کریمی.

۱۷. دوزنده، رضا (۱۳۹۲). بررسی عوامل تأثیرگذار بر هویت سازمان و ارتباط آن با تعهد سازمانی، نمونه موردنی کارکنان آموزش و پژوهش ناحیه ۲ شیراز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام‌نور استان فارس، استاد راهنما: سیدمسعود ماجدی.

18. Gioia, D; Majken, S & Kevin, C. (2000). *Organizational Identity, Image, and Adaptive Instability*, Academy of Management Review.
19. David, P & Niels, G .(2008). Organizational Identity Dynamics during Post-Merger Integration, Telburg University.